

#ЖаңаҚазақстан

Конституциялық реформа барлық мемлекеттік модельді кешенді түрде өзгертуге бағытталған. Түзетулер «суперпрезиденттік» басқару үлгісінен ықпалды Парламентті және есеп беретін Үкіметі бар президенттік республикаға түбегейлі көшуді көздейді.

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ.

#РЕФЕРЕНДУМ2022

ЕЛ ТАРИХЫНДАҒЫ
ЖАҢА БЕЛЕС

4-5

РУХАНИЯТ

«МУЗЕЙ ТҮНІ»

6-7

#ЕКПЕАЛ

2022 жылғы 20 мамырдағы мәлімет бойынша АЛМАТЫДА I компонентпен

1 101 274

II компонентпен
1 083 491

адам вакцина салдырды

2022 жылғы 20 мамырдағы мәлімет бойынша ҚАЗАҚСТАНДА I компонентпен – **9 496 050** адам, II компонентпен **9 267 945** адам вакцина салдырды.

Ревакциналанғандар саны – **4 251 535**

KAZHYDROMET.KZ

Алматы қаласы бойынша ауа райы болжамы (бүгін және ертең)

21.05.2022

Түнде:

+15+17 °C

Көшпелі бұлтты, жаңбыр, кей уақытта қатты. Найзағай, бұршақ.

Күндіз:

+23+25 °C

Көшпелі бұлтты, жаңбыр, кей уақытта қатты. Найзағай, бұршақ.

Желдің жылдамдығы:

7-12, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с

22.05.2022

Түнде:

+15+17 °C

Көшпелі бұлт шығады, кейде жаңбыр жауады, найзағай ойнайды, бұршақ жауады.

Күндіз:

+23+25 °C

Көшпелі бұлт шығады, кейде жаңбыр жауады, найзағай ойнайды, бұршақ жауады.

Желдің жылдамдығы:

5-10, найзағай кезінде екпіні 15 м/с

МЫҢ ЖАСАҒАН ШАҺАРДЫҢ ШАМШЫРАҒЫ

Газет 1988 жылдың 1 шілдесінен бастап шығады | www.almaty-akshamy.kz | №55 (6190) 21 мамыр, сенбі, 2022 жыл.

ОРТАЛЫҚ АЛАҢ

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ:

БИЗНЕС ПЕН МЕМЛЕКЕТ МҮДДЕСІ

арасындағы теңгерімді қатаң сақтауға тиіспіз

Ақордада Мемлекет басшысының отандық бизнес өкілдерімен кезекті кездесуі өтті

● ПРЕЗИДЕНТТІҢ ОЙ-ОРАМДАРЫНАН:

«Елімізде ешқандай да қолдаушы тірек пен рейдерлік болмауы керек. Егер бизнес адал жұмыс істеуге дайын әрі креативті, заманға сай сұранысқа ие болса, оны қолдау қажет. Ұлттық экономиканың жаңа моделіне енуге көмектесу керек. Біз бизнес пен мемлекет мүддесі арасындағы теңгерімді қатаң сақтауға тиіспіз».

2

● ӘКІМ

МӘСЕЛЕ КӨП, ШЕШІМДЕРІ ТАБЫЛАДЫ

Алматы қаласының әкімі Ерболат Досаевтың халықпен төртінші кездесуі Наурызбай ауданында өтті. Іс-шараға 500-ден астам аудан тұрғыны келді.

3

● ҚЫСҚА...

- Президент Ұлттық қауіпсіздік комитетін реформалау туралы Жарлыққа қол қойды.
- Қазақстан-Түркия арасындағы тауар айналымы 1,5 млрд долларға жетті.
- 23-28 мамыр аралығында Алматыда спорттық гимнастикадан Қазақстан чемпионаты өтеді.
- Алматы метросында сейсмикалық станциялар орнатылды.
- Референдум барысын 39 халықаралық байқаушы қадағалайды. Аккредиттеуге ұсыныстардың келіп түсуіне қарай байқаушылар жөніндегі деректер жаңартылып отырады.
- Халықаралық ұйымдар мен шет мемлекеттердің байқаушыларын аккредиттеу 2022 жылғы 30 мамыр, сағат 18.00-ге дейін жалғасады.

www.almaty-akshamy.kz

9 772223 237006 >

ГАЗЕТТІ ЖЕТКІЗУ БОЙЫНША ШАҒЫМДАР БОЛСА,
«Қазпошта» АҚ Алматы почтамтына
259-88-99 (ішкі 20500, 20018) телефондары бойынша хабарласыңыз!

#ЖОЛДАУ2022

Стратегиялық 10 бастама:**Сайлау үдерісін жаңғырту**

Халықаралық тәжірибеде сайлауды ұйымдастыру жүйесі ұдайы өзгеріп отыратыны белгілі, яғни әділ және ашық сайлау өткізу үшін тиімді шешім іздеудің маңызы зор.

• Көптеген елдер дауыс берудің баламалы түрлерін пайдаланып жатыр. Яғни электронды, мерзімінен бұрын, қашықтан, көпкүндік дауыс беру тәсілдері кеңінен қолданыла бастады. Сондықтан әлемдегі үздік тәжірибелерді зерттеп, қажет болса, оны біртіндеп енгізген жөн.

• Байланыс технологиялары қарқынды дамып жатқан қазіргі заманда кандидаттар мен партиялардың әлеуметтік желідегі белсенділігінің маңызы зор. Бірақ әлеуметтік желідегі үгіт-насихат қолданыстағы заңнама арқылы реттелмеген. Соған қарамастан сайлау науқаны кезінде онда үгіт-насихат жұмыстары бәрібір жүргізіледі. Осы олқылықтың орнын толтыру үшін тиісті регламент пен ережені бекіте отырып, әлеуметтік желіде үгіт-насихат жүргізуге заң бойынша рұқсат беруді ұсынамын.

• Сондай-ақ, байқаушылардың қызметін заңмен реттеу керек. Бұл институт та ашық сайлау жүйесінің ажырамас бөлігі саналады. Демократия тарихы дегеніміз – ең алдымен, сайлау рәсімдерін жетілдіру тарихы. Сондай-ақ, сайлау заңнамаларының сақталуын бақылау тарихы деуге болады. Осы орайда, мен байқаушылардың құқығы мен жауапкершілігі нақты белгіленуге тиіс деп санаймын.

• Сайлауды ұйымдастыру және өткізу кезінде аумақтық сайлау комиссиялары да маңызды рөл атқарады. Былтыр ауыл әкімдерін тікелей сайлау жүйесі енгізілгені белгілі. Осыған байланысты сайлау науқаны бүкіл еліміз бойынша үздіксіз үдеріске айналды. Енді аумақтық сайлау комиссияларының жұмыс тәсілін қайта қараған жөн. Олар бұл іспен кәсіби түрде айналысуы қажет. Біз бір азаматтың екі рет дауыс беруін болдырмауға тиіспіз.

• Сондай-ақ, азаматтарымыз кез келген учаскеде дауыс бере алуы керек. Сол үшін сайлаушылардың бірыңғай электронды базасын құру мүмкіндігін қарастыру қажет.

• Жекелеген тұлғалардың сайлау барысына ықпал етуіне жол бермеу үшін сайлау қорына салынатын қаржының жоғарғы шегін нақтылау керек.

• Конституция және халықаралық құқық бойынша Қазақстандағы кез келген сайлау – біздің ешкім араласуға қақы жоқ ішкі ісіміз. Бірақ бұл норма сайлау нәтижесіне шетелден ықпал етуге әрекет жасау ықтималдығын жоққа шығармайды. Қазір әлемде түрлі гибридіті қауіптер, оның ішінде сайлау технологияларын қолдану арқылы жасалатын қатерлер көбейіп келеді. Осы және басқа да жайттарды ескере отырып, елімізде өтетін сайлауларға шетелдердің араласуына қандай да бір мүмкіндік бермеу үшін заңнамалық деңгейде нақты шаралар қабылдауға тиіспіз. Сол үшін, ең алдымен, кандидаттардан бастап байқаушылар мен БАҚ-қа дейін, сайлау науқанына қатысушылардың бәрінің қаржылық қызметі барынша ашық болуын қамтамасыз етуіміз керек.

● ПІКІР. ТІЛЕК. ҰСЫНЫС

Ел тарихындағы жаңа белес

Халықаралық ақпараттық-технологиялар университетінде Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың конституциялық реформа өткізу бастамасы аясында «Қазақстандағы республикалық референдум» атты «Дөңгелек үстел» ұйымдастырылды. Оған жоғары оқу орнының профессорлық-оқытушылық құрамы мен студенттер, қоғам өкілдері және БАҚ қатысты.

Алғашқы сөз кезегін алған Басқарма төрағасы, «ХАТУ» АҚ ректоры Асқар Хикметов алдағы болатын референдум еліміз тарихындағы жаңа белес екенін айта келе, саяси жүйедегі бұл бетбұрыс Жаңа Қазақстан құрудағы маңызды қадам болатынын талдап, түсіндіріп берді.

– Референдумның маңызды қырлары өте көп. Саяси жүйе түбегейлі өзгеріп тұр. Сонымен қатар, заң қабылдау құқығы Мәжіліске ғана тиесілі болып, мәртебесі арта түскелі отыр. Жалпы, бұл шын мәнінде халықтың билігін нығайтудың, азаматтық қоғам қалыптастырудың төте жолы, – деді Асқар Құсұпбекұлы.

Сонымен қатар, «Дөңгелек үстелге» қатысушылар ХАТУ профессоры, ф.ғ.к. Аязби Бейсенқұлов, «Әлеуметтану» мамандығының магистрі, кафедра лекторы Аделеке Олуфемі Уильям, профессор Дулатбек Балғабекұлы референдумға байланысты өздерін толғандырған ойларымен бөлісті. Спикерлер жалпыхалықтық референдумның қағидаттары жайлы, ҚР Конституциясына енгізілетін негізгі өзгерістер мен толықтырулар хақында әңгімелеп, студенттердің сауалдарына толыққанды жауап берді.

Ж.СЕЙТЖАНОВА,
ХАТУ-дың ассистент-профессоры.

КОНСТИТУЦИЈАЛЫҚ РЕФОРМА

● 5 МАУСЫМ – ЖАЛПЫХАЛЫҚТЫҚ РЕФЕРЕНДУМ

Өзгерістер болашақ үшін жасалады

Қазақстан Республикасының Конституциясына өзгерістер мен толықтырулар енгізу бойынша референдум өткізуді қолдау үшін ҚР БҒМ ҒК Философия, саясаттану және дінтану институты «Конституциялық реформа жаңа Қазақстанның саяси-құқықтық негізі ретінде» тақырыбында конференция өткізді.

Суретті түсірген Айсұлу Қошымбетов

Конференцияға қатысушылар – ғалымдар мен сарапшылар конституциялық реформаның өзекті мәселелерін, жаңа Қазақстанның саяси-құқықтық аспектілерін, ағымдағы жылғы 5 маусымдағы жалпыхалықтық референдумның міндеттері мен мақсаттарын талқылады. Институттың жетекші ғалым-саясаттанушылары мен шақырылған сарапшылар Президенттің

жалпыұлттық референдум өткізу бастамасын қолдаудағы Amanat партиясының мәлімдемесін назарға алып, реформалар нәтижесінде Қазақстанның саяси дискурсы қалай өзгеретіні туралы өз пікірлерін білдірді.

Серік СЕЙДУМАНОВ,
Философия, саясаттану және дінтану институтының директоры, академик:

Дамуға бастайтын жаңашылдық болғалы тұр

Елімізде Мемлекет басшысының бастамасымен ауқымды және саяси-әлеуметтік жағынан маңызы зор өзгерістер орын алуда. Соның ішіндегі ең негізгісі, ол – референдум. Бұл дегеніміз – біздің Ата Занымыздың құқықтық, заңдық негізде бекуіне септеседі. Сонымен қатар, әлеуметтің әлеуетін арттырып, дамыған елге жол бастайтын тың жаңашылдық болғалы тұр.

Өздеріңіз білетіндей, Қазақстанның демократиялы, қарыштап дамыған, әр салада үлкен жетістіктерге жеткен алпауыт мемлекетке айналуын біріміз көздейміз. Сол бағытта атқарылып жатқан шаруалар да аз емес. Өткізіліп жатқан талқылаулар мен кеңестер соның айқын дәлелі.

Мемлекетіміздің іргесі бекем, алар асуы алда болсын демекпіз.

Расул ЖҰМАЛЫ,
саясаттанушы:

Бәрі өркениетті түрде жүзеге асу қажет

Жаһандағы саяси ахуал құбылып тұр. Соңғы 3 жылдағы пандемия, мемлекеттер арасындағы текетірістер бізге де өз әсерін тигізді. Өйткені, әлемнен тысқары қала алмаймыз. Қаңтар оқиғасының жайын жақсы білесіз. Жастар саясаты да күрделі дүние. Бірақ Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы осындай қиын сәттерді сезініп отыр. Бұл жағынан келгенде Президентіміздің мықты саясаткерлігі байқалады. Енді жалпыхалықтық референдум өтетін болады. Осыны көше демократиясымен емес, өркениетті түрде жүзеге асыру қажет. Осы тұрғыдан алғанда, ғылыми-саяси институттардың маңызы зор.

Қазақ қоғамы жанару үшін барлығын заң жүзінде іске асырған абзал. Білеміз, референдум өткізуді қолдаушылар да аз емес, сынаушылар да бар. Дегенмен, халыққа түсіндіріп, еліміздің өркендеуін ойлауымыз керек. Осындай игі істерді ешқандай айқай-шусыз іске асыруға болады. Бастысы, бұрын жіберген олқылықтарды қайталамауымыз қажет. Сондықтан демократиялық қоғам құрамыз десек, баршамыз бір кісідей атсалысқанымыз абзал.

Мұрат СӘБИТ,
философия ғылымының докторы, профессор:

Он өзгерістерге қолдау білдірейік

Референдум жайлы газет-журналдан, радио-телеарнадан естідік. Бұл жөнінде көптеген ой-пікірлер айтылды. Жер-жерде талқылаулар жүре бастады. Алғашқыда осындай ауқымды істің жалғасып, талқыланып жатқанына онша көңіл бөлмедік. Ойымызда бір ғана ой болды. Ол бұрынғы жартас сол жартас шығар деп ойлап қана қойдық. Дегенмен, соңғы кездері жаппай талқылаулар өтіп жатқанда көңіліміз бұрылып, бастаманың ауқымының кең екеніне көз жете бастады.

Президенттің Ата Заңға өзгертулер енгізу туралы ұсынысын қолдаймыз. Мұны жақсылықтың нышанына да балаймыз. Бұрынғыдай билік бір адамның немесе бір топтың ғана айналасына шоғырланбаса екен дейміз. Халықтың пікірін ескерілгенін қалаймыз. Сол себепті, жасалып жатқан оң өзгерістерге қолдау білдірейік.

Раушан САРТАЕВА,
философия ғылымының кандидаты:

Бұл – уақыт талабы

Отанымыздың жақсылық пен дамудың даңғыл жолына түскені қуантады. Бұл үшін үлкен қозғалыс керек болған. Біздіңше, көптің күткені де осы референдум арқылы жүзеге асатын өзгерістер деп ұғамыз. Бұл төңірегінде жыл басында Саясаттану, философия және дінтану институтында талқылағанбыз. Жаңа өзгерістің орын алғанын қалағанбыз. Ол жағы қазіргі таңда орындалды.

Қазақстанның реализациялық, модернизациялық тұрғыдан дамығанын баршамыз құптаймыз. Кейбір кісілер 1993 жылғы алғашқы Конституцияны қайтаруды да айтып жүр. Ендігі бір кісілер бүгінгі қолданыстағы заңдарды қатайтайық дегенді алға тартады. Әрине, қызу пікірталас көп-ақ. Десе де, қазіргідей алмағайып заманда президенттік-парламенттік басқару үлгісін құптаған болар едік. Бұл – уақыт талабы.

Мемлекет басшысы да тарихи сәттің үстінде тұрғанымызды сезінуде. Сондықтан жеке біреулердің қалтасы үшін емес, мемлекет болашағына қызмет еткен дұрыс. Сонда жастарға айқын бағыт-бағдар ұсына аламыз. Қастерлі Отанымыз баршамыздың панамыз демекпін.

Дайындаған Олжас ЖОЛДЫБАЙ.